

آغازی شیرین



● دکتر احمد به‌پژوه
استاد روان‌شناسی دانشگاه تهران

چند توصیه به مادران، پدران و معلمان کلاس اولی‌ها

ماه مهر، ماه کاشتن «مهر» و درو کردن «مهربانی» است. ماه مهر، ماه عشق، دانش، آموزش، آگاهی، کوشش، خرد و اندیشه‌ورزی است. و اکنون فرزند دلبندتان به دنیایی جدید قدم می‌گذارد و به مرحله‌ای دیگر از رشد و کمال خود پا می‌نهد و وارد خانه دوم، یعنی مدرسه، می‌شود. شروع مدرسه، آغاز یک زندگی نوین و آغاز تجربه‌ای شیرین و به یاد ماندنی است (به‌پژوه، ۱۳۹۴).

چند سؤال

- آیا فرزند خود را برای ورود به دبستان آماده و آگاه کرده‌اید؟
- آیا می‌دانید پایه اول دبستان از اهمیت خاص برخوردار است؟
- آیا می‌دانید دانش‌آموزان پایه اول دبستان یا کلاس اولی‌ها چه ویژگی‌هایی دارند؟
- آیا شما به عنوان پدر، مادر یا معلم دانش‌آموزان پایه اول دبستان، با مشکلات متداول آنان آشنایی دارید؟
- آیا به نقش‌ها، وظایف و تعامل سازنده دو نهاد مقدس خانه و مدرسه و اهمیت همکاری اولیا و مربیان در فرایند تعلیم و تربیت آگاهی و اعتقاد دارید؟





می‌نمایند. در واقع، اگر بخواهیم انسان را از دیدگاه روان‌شناختی تعریف کنیم، باید بگوییم که انسان یک موجود یادگیرنده متعالی است. کودک فقط از کتاب درسی یاد نمی‌گیرد، بلکه رفتار و شخصیت معلمان و پدر و مادر اصلی‌ترین، اثربخش‌ترین و پویاترین کتاب درسی او محسوب می‌شوند.

یادآوری این نکته خالی از لطف نیست که آموزش و پرورش پویا و خلاق، چه در مدرسه و چه در خانه، آن است که همواره به رشد همه‌جانبه کودکان توجه کند و انسان‌های رشید پرورش دهد. بدیهی است رشد همه‌جانبه هنگامی تحقق می‌یابد که به نیازهای همه‌جانبه توجه شود (استادان طرح جامع آموزش خانواده، ۱۳۸۹؛ به‌پژوه، ۱۳۹۴ ب). در این بخش، برای رشد بهتر دانش‌آموزان پایه اول در هر یک از ابعاد، توصیه‌هایی به اختصار ارائه می‌شود.

چند توصیه مهم برای رشد جسمانی

- سعی کنید با اجرای تمرین‌های حرکتی و برنامه‌های منظم ورزشی، قوای بدنی آنان را تقویت کنید.
- سعی کنید گاهی اوقات با فرزند یا دانش‌آموز به ورزش بپردازید و در بازی‌های او مشارکت کنید.
- سعی کنید با رعایت اصول پیشگیری، از جمله توجه به برنامه واکسیناسیون کودک و تزریق واکسن‌های یادآوری، از بیمار شدن فرزند یا دانش‌آموز جلوگیری کنید.
- سعی کنید با تغذیه مناسب و رعایت موارد بهداشتی و ایمنی، سلامت جسمانی فرزند خود را حفظ و تأمین کنید؛ برای مثال بر صبحانه خوردن کودک، داشتن برنامه غذایی و به موقع خوابیدن و خواب کافی و منظم او تأکید داشته باشید (به‌پژوه، ۱۳۹۵ الف).
- سعی کنید با استفاده از بازی‌های آموزشی، حواس فرزند یا دانش‌آموز را تقویت کنید و حداقل سالی یک‌بار کیفیت بینایی و شنوایی او را توسط افراد متخصص کنترل نمایید.

اولین روز رفتن به مدرسه، برای اکثر فرزندان ما خاطره‌انگیز است. فرزند شما چه اجتماعی باشد، چه خجالتی، چه به دوره پیش دبستان یا مهد کودک رفته باشد یا نرفته باشد، در هر حال، نخستین روزهای مدرسه، هیجان‌آور و با نگرانی‌هایی همراه است و امروز، همان روزی است که سال‌ها انتظارش را می‌کشیدید. دوره ابتدایی، مهم‌ترین دوره رشد و تکوین شخصیت و یادگیری کودک به شمار می‌آید؛ زیرا این دوره با جدا شدن کودک از خانواده، برداشتن گام‌های اولیه برای مستقل شدن و ورود به دنیای جدید، یعنی مدرسه آغاز می‌شود. دوره ابتدایی از نظر تأثیرگذاری بر رشد و تکامل شخصیت انسان از جایگاهی والا برخوردار است؛ بنابراین در این دوره، نقش‌ها و مسئولیت‌های خانواده و مدرسه و ارتباط متقابل خانه و مدرسه شکل می‌گیرد و حساسیت خاص می‌یابد.

بی‌شک خانواده، مهم‌ترین نهاد تأثیرگذار بر رشد انسان و مادر و پدر و معلم، مؤثرترین عامل رشد محسوب می‌شوند. مدرسه باید در خدمت خانواده باشد و معلمان و مربیان در جهت تسهیل، تسریع و غنی‌سازی فرایند رشد و یادگیری کودکان ایفای نقش کنند. باید اعتراف کرد که در سال‌های اخیر، جایگاه آموزش و پرورش ابتدایی و نقش پدران و مادران در فرایند یاددهی-یادگیری فرزندان مورد غفلت قرار گرفته است. این در حالی است که دوره ابتدایی، نخستین دوره‌ای است که طی آن تقریباً اکثر شهروندان یک جامعه به شکل گسترده با دولت و نظام آموزشی کشور به‌طور رسمی ارتباط برقرار می‌کنند. شاید بسیاری از ما هنوز داستان‌ها و اشعار کتاب‌های درسی دوره ابتدایی خود را در خاطر داشته و از آن‌ها برای زندگی کنونی‌مان درس‌هایی آموخته باشیم. مهم‌ترین دوره یادگیری و رشد و شکوفایی توان‌ها و استعدادها بالقوه انسان‌ها، دوره ابتدایی است. در دوره ابتدایی، نقش معلمان، پدران و مادران بسیار پیچیده، ظریف و حساس است. در این دوره کودکان همواره خود را با بزرگترها، ابتدا با پدر، مادر و سپس با معلمان همانندسازی می‌کنند و از آن‌ها تقلید و الگوبرداری

سعی کنید برای آموزش، از انواع اسباب بازی‌ها استفاده کنید. آموزش اصولاً با بازی آغاز می‌شود؛ به وسیله بازی آموزش می‌دهیم و با بازی، یادگیری را تثبیت و پایدار می‌کنیم.

سعی کنید برای متمرکز ساختن توجه کودک از روش‌های عینی استفاده کنید؛ برای مثال، استفاده از لوبیا برای آموزش جمع، تفریق، ضرب و تقسیم.

سعی کنید از برگ‌ها، سنگ‌ها، انواع هسته‌ها و مانند آن‌ها برای تحریک، تقویت و تربیت حواس فرزند یا دانش‌آموز و آموزش دادن مفاهیم گوناگون به آنان استفاده کنید.

چند توصیه مهم برای رشد شناختی

سعی کنید از تمرین به خوبی استفاده کنید. تمرین باید با برنامه، منظم، عینی، متنوع، هدف‌دار و به قدر کافی باشد و در شرایط طبیعی و واقعی به صورت فردی و گروهی اجرا شود و کودک از اجرای آن احساس شادی کند (به پژوه، ۱۳۹۵، ب). بدیهی است تمرین، ویژگی‌ها و شرایطی دارد و با تکرار محض متفاوت است.

سعی کنید با استفاده از روش قصه‌خوانی و داستان‌سرایی، مهارت‌های کلامی و روانی گفتار کودک را تقویت کنید.



سعی کنید فرهنگ کتاب‌خوانی را در خانه و مدرسه رواج دهید و مهارت‌های حل مسئله، تفکر انتقادی و خلاق را به فرزند خود یاد دهید. برونر می‌گوید: محصول یادگیری مهم نیست، فرایند یادگیری مهم است (گلور و برونینگ، ۱۹۹۰؛ ترجمه خرازی، ۱۳۷۵).

سعی کنید روش‌های درست اندیشیدن و استدلال کردن را به فرزند یا دانش‌آموز آموزش دهید و قدرت کنجکاوی او را تقویت کنید. پاسخ‌های نادرست و اشتباه‌های او را مورد بررسی قرار دهید (لازمه یادگیری، اشتباه‌شناسی است).

سعی کنید به سؤال‌های کودکان با دقت، ساده، صادقانه و کوتاه پاسخ دهید. گاهی هم شما از آن‌ها درباره چرایی امور، به طور سنجیده سؤال کنید (رجوع کنید به کتاب اصول برقراری رابطه انسانی با کودک و نوجوان، به پژوه، ۱۳۹۵، الف).